

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının İnfazı ve Anayasa Mahkemelerinin Rolü

Christos Giakoumopoulos
Avrupa Konseyi İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü Genel Müdürlüğü,
İnsan Hakları Direktörü

Sayın Anayasa Mahkemesi Başkanı,

Değerli Hanımefendiler, Beyefendiler,

Bu önemli sempozyuma katılmak, anayasa mahkemelerinin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) kararlarının infazı ile ilgili bu panelde Avrupa Konseyini temsil etmek benim için büyük bir onurdur.

AİHM kararları üye devletler için bağlayıcıdır. Ne var ki bu kararlar ulusal hukuk düzeninde derhâl sonuç vermez; ulusal mahkeme kararlarını, düzenlemeleri ya da kanunları hükümsüz kılmaz. AİHM kararları, AİHM'in insan haklarına yönelik bir ihlalin olduğunu tespit ettiği kararın iyi niyetle- yani tam olarak ve süratle- infaz edilmesi için uluslararası hukuk anlamında bir yükümlülük getirir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 46. maddesine göre Sözleşmeye taraf tüm devletler AİHM kararlarına uymaya mecburlardır.

AİHM'in bir kararının infazı Mahkemenin hükmettiği adil tazminatın ödenmesi ile sınırlı değildir. Söz konusu üye devletin, AİHM kararlarının tam anlamıyla infaz edilmesini temin etmek için başka tedbirler (bireysel ve genel tedbirler) alması gerekir. Bireysel anlamda alınan tedbirler, bir ihlalin sonuçlarını ortadan kaldırmaya yönelik alınması gereken tedbirlerdir (Örneğin bir sanığın haklarının ihlal edilmesi nedeniyle serbest bırakılması ya da yargılamanın yenilenmesi). Genel tedbirler ise gelecekteki benzer ihlalleri önlemek için alınması gereken tedbirlerdir (örneğin mevzuat değişikliği, mahkemelerin içtihatlarının ya da idari uygulamanın vs. değişikliği).

Avrupa Konseyinin yürütme organı olan Bakanlar Komitesi, kararların infazının denetiminden sorumludur. Bakanlar Komitesinin rolü, kararların infazının denetlenmesi ile sınırlıdır (Yani bu Komite bir kararın uygulanıp uygulanmadığını tespit eden Komitedir, bu müşterek bir çalışmadır). Bir kararı infaz etme yükümlülüğü, kararın tam anlamıyla infazını gerçekleştirecekleri yolu seçme özgürlüğü bulunan üye devletlere düşer. Eğer bir üye devlet bir kararı uygulamazsa Bakanlar Komitesi, ilgili üye devlete siyasi ve diplomatik baskı uygular. Taraf bir devletin bir kararı uygulamaması, gerçekten de Sözleşme'ye taraf tüm diğer devletlere yönelik bir yükümlülük doğurur.

Böylece Avrupa Konseyi üye devletlerinin yüksek mahkemelerinin, özellikle de anayasa mahkemelerinin, bu süreçte oynadıkları önemli rol anlaşılabilir. AİHM içtihadı uyarınca anayasal hak ve özgürlüklere ilişkin yapılan geçerli yoruma dayanarak Sözleşme'ye uygun yargısal uygulamaların gelişmesi ve insan haklarına uygun hukuk külliyyatının oluşması, yalnızca bireysel hakların korunması için gerekli olmakla kalmayıp aynı zamanda uluslararası, Avrupa ve ulusal boyutlarıyla hukukun üstünlüğünün vazgeçilmez bir unsurudur.

Anayasa mahkemesinin alt mahkemeler üzerinde kendi yetkisi bakımından yol gösterici mahiyetteki duruşu, mahkemeler hiyerarşisi ilkesinin bir sonucudur. Hukukun üstünlüğüne göre hareket eden bir devlette, anayasa mahkemesinin kararlarına ve yorumuna “direnmenin” yeri yoktur. Anayasa mahkemesi kararları sadece umumi mahkemeleri değil aynı zamanda yürütme erki dâhil olmak üzere tüm devlet erklerini bağlar. Anayasa mahkemesinin yetkisine yönelik bir müdahalenin anayasa mahkemesinin yetkisi ve hukukun üstünlüğü yönünden ciddi sonuçları olur; ve devlet yapısının dengesini, güç dağılımını da etkiler. Nihayetinde demokrasiye zarar verir.

Bu açıdan bakıldığında anayasa mahkemesine bireysel başvuru hakkının getirilmesi, ulusal düzeyde etkili şekilde insan haklarının korunmasında önemli bir adımdır. İlaveten Avrupa hukuk sisteminin yakınlaşmasını ve bütünlüğünü sağlamak için olağanüstü bir araçtır.

Tecrübe ile şu görülmüştür ki -ve Almanya ve İspanya'dan gelen konuşmacılar bunu teyit edebilirler- bireysel başvuru hakkına ilişkin bir sistem etkili şekilde işlediğinde iki önemli sonuç ortaya çıkar:

1) Tüm düzeylerdeki ulusal mahkemelerin anayasa mahkemesince oluşturulan içtihadı izlemeleri beklenir.

2) Strazburg'a gelen başvuru sayısının azalması beklenir.

Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkının getirilmesi, Türkiye için temel bir reformdur.

On yıldan fazla bir dönem boyunca Türkiye, Avrupa Konseyinin AİHM'e en fazla başvuru yapılan ve aleyhine en fazla ihlal kararı verilen üye devletlerinden biriydi. Bu hukuk yolunun getirilmesinin ardındaki esas amaç, insan haklarının korunma düzeyini artırmak ve Strazburg'a gelen başvuru sayısını azaltmaktı.

Uzun davasında AİHM'in yaptığı tespitler, bu amaca ulaşıldığının ilk işaretiydi çünkü AİHM başvuranların Strazburg'a gelmeden önce ilk olarak Anayasa Mahkemesine başvurmaları gerektiği kararına vardı. Dava uluslararası bir foruma getirilmeden önce tüketilmesi gereken ulusal bir hukuk yolu olan bireysel başvurunun etkinliği, böylece açıkça kabul edilmiş oldu.

Anayasa Mahkemesinin bilhassa ifade özgürlüğü hakkı ile ilgili gelişen içtihadı (Twitter ve YouTube'a getirilen yasaklar, gözaltına alınan gazetecilerin serbest bırakılması gibi), Anayasa Mahkemesi içtihadının AİHM ile aynı ilkeleri ve standartları izlediğini göstermektedir.

Anayasa Mahkemesinin ulusal düzeyde yüksek başvuru sayısını azaltma yönündeki yeterliliğini sürdürmesi için bu eğilimi izlemeye devam etmesi beklenir. Ayrıca alt mahkemelerin (özellikle bu anlamda önemli bir rolü olan ilk derece mahkemeleri) Anayasa Mahkemesi kararlarını izlemesi, aynı standartları ve ilkeleri uygulaması ve en önemlisi Anayasa Mahkemesi kararlarını tereddüt etmeden uygulaması da beklenir.

Birkaç yıldır Avrupa Konseyi, Anayasa Mahkemesini çalışmalarında desteklemektedir ve özellikle de Sözleşmenin 13. maddesi bağlamında bireysel başvuruyu etkili bir hukuk yolu hâline getirme ve bunu sürdürme konusunda desteklemeye de devam edecektir. Türk toplumunun Mahkemeyi hak ve özgürlüklerinin bir koruyucusu olarak kabul etmiş olduğunu görüyoruz. Mahkeme; bilhassa yargılama öncesi tutukluluğun aşırı uzunluğu, davanın ölçsüz uzunluğu ve ifade özgürlüğü hakkı ile ilgili davalarda AİHM içtihadını yansıtan çok önemli kararlar vermiştir.

Gelecekteki kararların Türkiye’de bu hukuk yolunun etkililiğini sürdüreceğinden emin olma imkânının sağlanması şu anda önemlidir ve bu oldukça zorlu görevi yerine getirirken Anayasa Mahkemesine ve hâkimlerine başarılar dileriz.

The Execution of Judgments of the European Court of Human Rights and the role of Constitutional Courts

Christos Giakoumopoulos

*Council of Europe - Directorate General Human Rights and Rule of Law,
Human Rights Director*

Mr President of the Constitutional Court,

Ladies and Gentlemen,

It is a great honour for me to attend this important Symposium and represent the Council of Europe in this panel concerning the execution of judgments of Constitutional Courts and of the European Court of Human Rights.

Judgments of the European Court of Human Rights are binding on Member States. They do not, however, produce immediate results in the domestic legal order. They do not annul domestic court decisions, regulations or laws. They create an international law obligation to execute in good faith – i.e. fully and rapidly - the judgment whereby the European Court has found that there was a violation of human rights. According to Article 46 of the European Convention on Human Rights (ECHR), all States that are Parties to the Convention are under the obligation to abide by the judgments of the European Court of Human Rights.

The execution of a judgment of the European Court is not limited to the payment of the just satisfaction awarded by the Court. The member state in question should take other measures (individual and general measures) to ensure that the European Court's judgments are fully executed. Individual measures are the measures that should be taken to erase the consequences of a violation (e.g. reopening of proceedings or release of an accused because his/her rights had been violated). General measures are those measures that

should be taken to prevent future similar violations (e.g. change of legislation, of case-law of courts or of administrative practice etc.).

The Committee of Ministers, the executive body of the Council of Europe, is responsible for the supervision of the execution of judgments. The Committee of Ministers' role is limited to the supervision of execution of judgments (i.e. it is the Committee which determines whether a judgment is executed or not – this is a collective exercise). The obligation to execute a judgment lies with the member States, which are free to choose the means through which they will achieve the full execution of a judgment. If a member State fails to execute a judgment, the Committee of Ministers will exercise political and diplomatic pressure on the member State concerned. Failure to execute a judgment by a State Party creates indeed a liability towards all other High Contracting Parties to the Convention.

One can therefore grasp the crucial role that the highest courts, and in particular the Constitutional Courts, of Council of Europe Member States play in this process. The development of the Convention compatible judicial practices and the creation of a human rights compatible jurisprudential corpus, based on a sound interpretation of the Constitutional rights and freedoms inspired by and in accordance with the case-law of the European Court is not only essential for the protection of individual rights but also an indispensable element of the Rule of Law in its international, European and domestic dimensions.

The guiding figure of the Constitutional Court in terms of its authority on the lower courts is a consequence of the principle of hierarchy of courts. In a State which is abiding by the Rule of law, there is no room for “resisting” the interpretation and the judgments of the Constitutional Court. The Constitutional Court's judgments bind not only the ordinary courts but all the branches of the government, including, of course, the executive branch. Any intervention with the authority of the Constitutional Court would have serious consequences for the authority of the Constitutional Court and for the Rule of Law, and would also affect the distribution of power and equilibrium of the State structure, ultimately harming Democracy.

Viewed from this perspective, the introduction of the right to individual petition before the Constitutional Court is an important step in ensuring effective human rights protection at domestic level. But, in addition, it is an

extraordinary tool to ensure convergence of and coherence of the European legal space.

The experience has shown that (and the speakers from Germany and Spain might confirm this) there are two major consequences when a system of right to individual petition functions effectively:

1) domestic courts at all levels are expected to follow the case-law created by the Constitutional Court, and

2) the number of applications coming to Strasbourg is expected to decrease.

The introduction of the right to individual petition before the Constitutional Court is a fundamental reform for Turkey.

Turkey was, for more than a decade, one of the member States of the Council of Europe with the highest number of applications to the European Court and the highest number of violations found against it. The main aim behind the introduction of this remedy was to enhance the protection of human rights and to lower the number of applications coming to Strasbourg.

The findings of the European Court in the case of Uzun was the first signal from Strasbourg that this aim was achieved because the European Court found that applicants should first apply to the Constitutional Court before coming to Strasbourg. The effectiveness of the individual petition as a domestic remedy to be exhausted before the case is brought to an international forum was thus clearly established.

The Constitutional Court's emerging case-law in particular relating to the right to freedom of expression (such as bans imposed on Twitter and YouTube, release of detained journalists) show that the Constitutional Court case-law follows the same principles and standards as the European Court.

It is expected that the Constitutional Court continues following this trend so that it maintains its capacity to absorb large number of applications at domestic level. And it is also expected that lower courts (in particular, first instance courts which have an important role to play in this respect) shall follow the judgments of the Constitutional Court, apply the same standards and principles and - most importantly - execute the judgments of the Constitutional Court without hesitation.

For several years, the Council of Europe has been supporting the Constitutional Court in its work and will continue to do so, particularly in making and keeping the individual application as an effective remedy in the sense of Article 13 of the Convention. We see that the Turkish society has accepted the Court as a protector of its rights and freedoms. The Court has delivered very important judgments, especially in cases concerning excessive length of pre-trial detention, right to freedom of expression and excessive length of proceedings, which echoed the case-law of the Strasbourg Court.

It is important now to make sure that future judgments will sustain the effectiveness of this remedy in Turkey and we wish every success to the Constitutional Court and its judges in fulfilling this highly challenging task.